

BAŞKA BİR DÜNYA: EKOTOPYA!¹

Arzu M. EROL

Karamanođlu Mehmetbey Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü
arzumaltas@kmu.edu.tr

Prof. Dr. Kemal GÖRMEZ

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü
kgormez@hotmail.com

Öz

Arzuların dışavurumu olarak kabul edilen ütopyalar, kurgusal ve zihinsel oldukları için bir bakıma soyuttur da. Ancak ütopyaların belli bir mekânda vuku bulması, onların soyutluğunu kısmen ortadan kaldırmakta ve onları gerçekliğe yaklaştırmaktadır. Dolayısıyla mekân ile ütopya arasında doğrudan bir ilişkinin var olduğu varsayımına dayanan bu çalışmada, ideal toplumlarda ideal insanların ideal mekânları tecrübe etmeleri ve bu ideal mekânlardaki pratikleri ekolojik ütopyaların manifestosu kabul edilen Ekotopya adlı eserden hareketle incelenmiştir. Çalışma kapsamında öncelikle “ütopya” ve “mekân” kavramları açıklanmış ve bu iki kavram arasındaki ilişkisellik ortaya konmaya çalışılmıştır. Akabinde çalışmanın temelini oluşturan 1975 yılında yayımlanan Callenbach’ın Ekotopya adlı eseri genel hatlarıyla incelenmiştir. Son bölümde ise çizilen kavramsal çerçeve, Ekotopya’da yaratılan mekânı incelemek için kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ütopya, Ekolojik ütopya, Ekotopya, Mekân.

AN ANOTHER WORLD: ECOTOPIA!

Abstract

The utopias which are an expression of the desires of mankind are also a intangible as they are fictional and mental. However, the fact that utopias take place in a certain space partly remove their intangibility and bring them closer to reality. This study is based on the assumption that there is a direct relationship between space and utopia. Thus, this study examines the ideal people in ideal societies and their experiences in ideal spaces. The experiences in these ideal spaces have been examined from the work called Ecotopia, which is considered the manifestation of ecological utopias. In the study, the concepts of “utopia” and “space” are explained and relativity between these concepts is revealed. Then Callenbach’s Ekotopia (1975), which the basis of this study is examined in general terms. In the last part, the conceptual framework is used to examine the space created in Ecotopia.

Keywords: Utopia, Ecological utopia, Ecotopia, Space.

Giriş

1970’li yıllar, feminizm ve ekoloji hareketi gibi yeni toplumsal hareketlerin ortaya çıkmasına zemin hazırlarken, aynı zamanda yeni ütopyacı türün de doğmasını sağlamıştır.

¹ Bu makale Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı’nda, Prof. Dr. Kemal Görmez danışmalığında tamamlanmış olan “Klasik ve Modern Ütopyalarda Mekân Tasavvurları” adlı Yüksek Lisans Tezi’nden üretilmiştir.

Ekolojik ütopya türünün öncüsü kabul edilen Callenbach'ın Ekotopya'sı da 1975 yılında yayımlanmış ve modern çağın gürültüsü, pislği ve betonlaşmasına inat doğaya saygılı ve onunla uyumlu bir yaşam; alternatif bir dünyayı konu almıştır. Ancak yaratılan bu dünyayı anlayabilmek için mekânlarını çözümlmek gerekse de, mekân tanımlamalarının çokluğu ve tanımlardaki önemli farklılıklar çalışma açısından temel kısıtlardan biri olmuştur. Zira mekân tanımları çoğunlukla, içinde yaşayanları kapsayıcı nitelikte olan, çeşitli aktivitelerin gerçekleştiği, sosyalleşmenin sağlandığı ve barınma ihtiyacını karşılayan yerler bağlamında ele alınmıştır. Bu çalışmada ise mekân, gündelik pratiklerle somutlaşan ve varlığını devam ettiren, yalnızca sosyalleşme, barınma ve siyasallaşma edimlerini sağlamanın yanı sıra, bunları etkileyen ve bunlardan etkilenen yerler olarak ele alınmıştır. Dolayısıyla gündelik yaşama konu olan her yer, her şey bu kapsamda değerlendirilmiştir.

Ekotopya'nın sunmuş olduğu alternatif dünya, temelde kentsel mekâna odaklanmış ve kentsel mekân öğeleri ekolojik öğelerle birlikte ele alınmıştır. Yaşamın tüm alanları ve onun geçtiği tüm mekânlar adem-i merkezîyet ilkesine göre düzenlenmiş ve kent, komünal yaşam biçimine uygun bir biçimde örgütlenmiştir. Evler, hastaneler, hapishaneler, okullar vb. kurumların hepsi sınırlı sayıda insan için oluşturulmuştur. Modern dünyanın hengâmesinden, yoğunluğundan büyüklüğünden uzak; daha yavaş ancak daha düzenli akan bir hayat söz konusudur. Doğaya karşı duyulan sonsuz saygının bir sonucu olarak hayatın akışı doğanın kurallarına göre belirlenmiştir.

Bu çalışmanın temel amacı ütopya ile mekân arasındaki ilişkiyi saptayabilmektir. Bu ilişki Ekotopya adlı eserde yer verilen mekânlarda aranmış ve ekolojik unsurların mekânlarda nasıl yer bulduğu betimleyici ve ilişkiyel bir çalışmayla incelenmiştir. Bu tekniklerin seçilme nedeni betimleyici çalışmanın belirli bir ilişki durumunu tanımlaması, ilişkiyel çalışmaların ise olaylar arasındaki ilişkileri araştırmasından kaynaklanmaktadır (Büyüköztürk vd. 2016: 35). Zira betimleyici çalışmalar, “neyin ne olduğunun, şeylerin nasıl başlayıp sürdüğünün ya da bir durumun, kişinin ya da olayın neye benzediğinin resmini çizmektedir” (Punch, 2011: 16). Bu doğrultuda çalışma, Ekotopya adlı eserin mekân-ütopya ilişkisi çerçevesinden tekrar okunması şeklinde değerlendirilebilir.

Ütopya ve Mekân

Altın Çağ miti ya da Eden'in dünyevi cennetini konu edinen ilk ütopyalardan (Claeys ve Sargent, 1999: 6) ya da kendinden sonraki yazarlara örnek teşkil eden ve ilk sistematik ütopya olarak kabul edilen Platon'un Devlet'inden yahut ütopyayı hem kavramsallaştıran hem de bu kelimenin edebi bir tür haline gelmesini sağlayan Sir Thomas More'un 1516'da *Utopia*

adlı eserini ortaya koymasından (Kumar, 2005: 9) itibaren ütopyalar, varolan düzene bir başkaldırı ve o düzene karşıt bir manifesto olarak kabul edilmiştir. Bilinen pek çok ütopya da olduğu üzere *olmayan yer*, şimdiye kadar hiçbir yerde var olmayan değil, yeryüzünde hiçbir zaman var olamayacak cennet düşleri olarak tasavvur edilmiştir (Cioran, 1999: 81). Ütopyaları, icatçı insanlığın egemen sisteme verdiği yanıt (Havemann, 2005: 8) olarak ya da Lefebvre'in (2013: 124-125) tabiriyle yakınlardaki düzeni, uzaklardaki düzenle birleştiren tasarılar olarak tanımlamak da mümkündür. Fakat ütopyaları kesin bir biçimde tanımlamak, belli kalıplar çerçevesinde ele almak, onları sınırlamak anlamına gelebilmektedir. Zira ütopyalar insanlara uçsuz bucaksız bir gelecek sunan ve yaratıcısının tahayyül düzeyi ölçüsünde genişleyebilen yaratılardır. Dolayısıyla ütopyalar hem her yerdedir hem de hiçbir yerdedir. Bu nitelik ütopyaların kurgu olmasından ve tarih yazımından farklı olarak gerçeği değil; mümkün olan dünyayı ele almasından kaynaklanmaktadır (Kumar, 2005: 44). Hangi dönemin ürünü olursa olsun ütopyalar, o dönemdeki sıkıntılı ve azaplı zamanlardan, kaotik ortamdaki, dönemin toplumsal, siyasal ve iktisadi sistemlerinden beslenerek ortaya çıkmış- ki bu nedenle de bir yüzünü daima gerçeğe çevirmiş- ve kusursuz toplumlar, insanlar ve mekânlar tasarlamıştır. Bu yönüyle insanlar varoldukça daha iyiyi, daha güzeli, daha (...) sını arzuladıkça, ütopyalar sonsuz ve sınırsız bir yapıya sahip olacaktır.

Ütopyaların *olmayan yer* vurgusu, mekâna değildir; varolan mekânlara getirmiş olduğu alternatifin mümkün olmasına ilişkindir. Dahası ütopyalar mekânın dışında değil, tam da merkezinde yer alır. Ütopik mekânlar, gerçek mekânlardan kaçış için sığınılacak alternatif mekânları resmeder. Dolayısıyla ütopyik mekanlar, fiili mekânların sorunlarından ve kargaşasından uzak ve sorunsuz; zihinde tasarlanan ve içinde bulunulan mekânlardan esinlenilerek varolan durumu iyileştirerek sunar. Başka bir deyişle ütopyik mekânlar, “her şeyin son derece mükemmel ve güzel olduğu, ideal mutluluk diyarı olarak sunulan ve hayalde özel olarak üretilmiş olan, yeryüzünde bulunmayan mekânlardır” (Çetin, 2004: 138). Bu nedenle ütopyaların anahtar kavramı mekândır. Ancak mekân kavramı tek başına tanımlaması oldukça zor bir kavramken, ütopyik mekânı tanımlamak ve sınırlarını çizmek çok daha zordur. Coğrafyadan mimariye; sanattan psikolojiye; edebiyattan felsefeye kadar çok geniş bir akademik yelpaze içinde tanımlamaları yapılan mekân, üzerine sıkça tartışılmasına karşın, anlaşılması güç bir kavramdır. Bu zorluk bir yandan kavramın tarihsel süreçte geçirdiği anlam farklılaşmalarından, bir yandan farklı disiplinlere konu olmasından, öte yandan da ussal ve ontolojik bir kavram olmasından kaynaklanır. Ütopyalar gibi yazıldıkları döneme ayna tutan, her dönemde ayrı özellikler taşıyan, bu özelliklere göre ayrı anlamları içeren mekân kavramı, en yalın ve genel haliyle, “var olanların içinde yer aldığı, tüm sınırlı büyüklükleri içine alan

uçsuz bucaksız büyüklük. Sınırsız ortam, sınırsız büyük kap ya da hazne. Üç boyutlu, yani eni, boyu ve derinliği olan hacim. Yer kaplama” (Cevizci, 2003: 261-262) anlamına gelir. Esasında mekân, hemen şu anda, gündelik hayatımızda var olan çatışmaları, anlaşmaları içerir (Zieleniec, 2007: ix). Mekân, “toplumsal ilişkilerin yaşandığı genel ortamı karşılayan; yeryüzü, beşeri coğrafya, sokaklar, kent altyapısı, muhit, mahalle ayrımları; gündelik yaşamın, gündelik deneyimlerin oluşturduğu tabaka; mimari ve ekolojik bir ortam” (Akbal Süalp, 2004: 91) olarak tanımlanan, hem fiziksel hem de ussal niteliklere sahip bir kavramdır. Mekânı evrenin en temel taşlarından biri olarak gören Madi (2006: 149)’ye göre ise mekânı olmayan bir evren düşünmek, insanlık tarihi için imkânsız bir durumdur, mutlaka bir mekâna ihtiyaç vardır. Dolayısıyla ütopyik eserlerin en önemli unsuru olan, olayın meydana geldiği, bireylerin içinde yaşadığı bir yer, bir mekân muhakkak vardır. Ancak bu mekânlar her zaman fiiliyatta varolmayabilir; kimi zaman varolan mekânlar yeniden kurgulanırken, kimi zamansa yoktan bir mekân yaratılır (Narlı, 2002: 100). Mekânın eserlerde en önemli unsur olduğundan hareketle mekân tasviri yapan Tekin’e göre, (1989: 44) olayın-gerçek ya da muhayyel-mutlaka bir mekâna ihtiyacı vardır. Bu ihtiyaç bir dekora duyulan ihtiyaçtan daha elzem ve ondan öte bir anlama sahiptir. Zira dekor durağandır, etkilenmez ve etkileyemez; en fazla görülebilir, algılanabilir niteliktedir. Oysa ütopyalarda mekânlar, hem fiziksel hem de zihinsel açıdan etkileyen aynı zamanda da etkilenendir. Heidegger’e atıfta bulunan Ergiydiren’e göre (2001: 19) “bir tecrübeyi yaşayacak olan varlığın roman içinde de bir zemine yerleştirilmesi gerekir. Mekân yalnızca bir hareket zemini teşkil etmez. Varoluş biçimini belirleyici bir tarzda rol oynar”. Dolayısıyla mekân, insanlık değerlerinin oluşması ve bunların farkına varılmasıyla birlikte zihinde anlam kazanmaya başlar ve olay örgüsünün dışına taşarak toplumsal yaşamdaki zihinsel dışavurumları ortaya çıkarır.

Mekân, ütopyalarda olduğu gibi tasvir edilen döneme ve bu dönemde hâkim olan bakış açısına bağlı olarak değişkenlik gösterir (Narlı, 2002: 102). Dolayısıyla ütopyik mekânlar kurgusal da olsa, yazarın bakış açısından hareket ettiği için yine bir yüzünü daima gerçeğe çevirir ve döneme, topluma ayna tutar. Nitekim Umberto Eco “kurmaca dünyalar, gerçek dünyanın asalaklarıdır” (2009: 99) diyerek kurmaca dünyanın fiili dünyadan beslendiğinin altını çizmektedir. Emile Zola da yapılan tasvirlerin gerçek dünyadan esinlenerek ortaya konulduğunu şu cümlelerle aktarmaktadır: “Artık zevk olsun diye tasvir için tasvir etmiyoruz. İnsanın çevresinden ayrılmayacağını, elbisesi, evi, kenti, vilayeti ile tamamlandığını kabul ediyoruz. Bu bakımdan dimağının veya kalbinin tek bir olayını, çevrede onun sebeplerini veya tepkisini aramadan, tespit etmeyeceğiz. Sonu gelmez tasvirlerimizin sebebi budur işte” (akt: Yetkin, 1967: 60).

Ütopik eserlerde üzerinde en çok durulan mekânlar açık/kapalı mekân ve özel/kamusal mekândır. Açık mekânlar, daha çok kentsel mekân olarak ele alınmakta ve ada, deniz, dağ gibi olay örgüsünün geçtiği genel mekânları temsil etmektedir. Bu mekânları olay örgüsünün aktığı bir çerçeve; bir kap olarak düşünmek mümkündür. Bu mekânlar herkesin erişimine açıktır ve bütün kamusal gündelik pratikler bu açık kamusal mekânlarda vuku bulur. Öte yandan, bu genel kentsel mekanlar içinde yer alan, açık mekânlara göre daha küçük ve işlevlerine göre bölümlenmiş ev, fabrika, dini ritüel mekânları gibi herkesin erişimine açık olmayan alanlar ise kapalı mekânlardır. Bu mekânlara erişim ve dolayısıyla buradaki gündelik pratikler daha sınırlıdır. Görüldüğü üzere mekânın daha çok fiziksel boyutlarının ele alındığı eserlerde mekân algısı da fiziksel mekânları algılama boyutu ile ölçülmektedir. Yaratılan kurgusal dünya, detaylı tasvirlerle gerçekmiş gibi gösterilmeye çalışılır. Her şeyin yolunda gittiği, her ayrıntının düşünüldüğü, tüm insani eylemlerin hesaplandığı, tüm sorunların çözüme kavuşturulduğu ideal hayat tesisi (Alver, 2009: 141), bu detaylı tasvirler aracılığı ile somutlaşmaktadır. Nitekim yazarın burada biricik amacı, kendi algı dünyasında yarattığı mekân retoriğini, okuyucuya da sunmak (Şengül, 2010: 531) ve tek gerçekliğin kendi sunduğu şekilde olduğuna okuyucuyu inandırmaktır. Zaman ise mekâna mühürlüdür, bağımsız düşünülemez. Durağan olmayan, geçişken ve değişken olabilme özelliğine sahip olan mekânlar, mekânsal atlamalarla aktarılır ve mekânsal atlamalar aynı zamanda zamansal atlamalarla desteklenir. Bu atlamalar ve geçişlerde temel ayrım “olayın kendi zamanı”, “anlatma zamanı”, “yazıya geçirme zamanı” ve “okuma zamanı”nda (Aktaş, 1984: 113-114) kendini gösterir. Bilhassa olayın geçtiği zaman, *kurmaca zaman* olduğundan, anlatıcı burada geçmişte yaşanmış olayları anlatabildiği gibi, hâlâ içinde yaşadığı zamanı ya da hiç varolmamış gelecekte bir zaman dilimini de anlatabilir. Mekân ister kurmaca isterse fiili dünyadan seçilsin ya da kurgulansın, temel olarak olayların cereyan ettiği çevreyi tanıtmak, eserin kahramanlarını çizmek, toplumu yansıtmak ve bir atmosfer yaratmak için kullanılır (Tekin, 2002: 129). Buradan hareketle çalışmanın sonraki bölümünde, Callenbach’ın 1975 yılında kaleme aldığı “Ekotopya” adlı eser, yazıldığı dönemden hareketle verilen teorik bilgiler doğrultusunda öncelikle eserin genel özellikleri ardından mekânsal özellikleri bağlamında incelenmiştir.

Ekotopya

Sanayileşen Amerikan toplumundan koparak, sanayileşmenin sonuçlarına ve onun modern çehresine bir tepki manifestosu olan Ekotopya, kavram olarak ev anlamına gelen “oikos” ile yer anlamında kullanılan “topos” kelimelerinin birleşiminden türemiştir. Ütopya,

anlam itibariyle olmayan yere işaret etse de, Callenbach bu eserde olmayan yeri değil, var olan bir yeri konu edinmiştir. Amerika'dan ayrılan ve bağımsızlığını kazanan Ekotopya, San Francisco'da bir devlettir. Dolayısıyla Callenbach'ın olmayana yaptığı vurgu mekâna değil; bu yerde var olan ekolojik toplumsal yaşam biçimindedir (Tütüncü, 2015). 1975 yılında yayımlanan ve ekolojiyi ve ekolojik kaygıları merkezine alan eser, ekolojik ütopya türünün öncüsü kabul edilmektedir.

Ekolojik ütopya, ekoloji hareketine paralel olarak 20. yüzyılda kaleme alınan, kırsal yaşamı önceleyen ve doğayla uyumlu komün topluluklar biçiminde yaşama şekline sahip çağdaş ütopyalardır (Tandaçgüneş, 2011: 104). Bu dönem, kısmen yeni solun üstünlüğünün ortaya çıktığı; ekolojik ve alternatif teknoloji hareketlerine esin kaynağı olan sürece karşılık gelmektedir (Yanarella, 2001: 5). Dolayısıyla ekoloji düşüncesinin gelişimi noktasında ütopyaların büyük payı bulunmaktadır (Görmez, 2015: 56). Ütopistler, doğanın sahip olduğu değerlerin gün geçtikçe yok olmasının nedenlerine, insanların çevreleriyle olan ilişkilerine ve tekrar “insanlar için” eski çekiciliğine kavuşabilmesi için kafa yormuştur (Keleş, Hamamcı ve Çoban, 2015: 220; Keleş, 2015: 128). Zira günümüzde ekolojik kriz olarak kabul edilen durumların farkındalığının artması, ütopya söylem ve projelerin modern kimlik inşasıyla ilişkilidir (Marques, 2007: 135). Ekolojik ütopyaların ekolojik açıdan sürdürülebilir bir gelecek ve sorumluluğu sağlayıp sağlamadığı tartışmalı da olsa (de Geus, 2002) konuya dikkat çekerek ilgi ve ilgili topladığı aşikardır. Ütopik edebiyatın bir alt türünü oluşturan ekolojik ütopya (Chuan, 2005: 251), bir bakıma modern ütopyaların ekolojik eleştirisi olarak kabul edilebilir. Bu anlamda modern ütopyalardan da bazı açılardan farklılık gösterir:

Tablo 1. Modern Ütopyalar versus Ekolojik Ütopyalar

Modern ütopyalar	Ekolojik ütopyalar
Dikey hiyerarşi ve ilerlemeye inanç	Amaçların çoğulluğu ve dikey hiyerarşinin reddi
Bilimcilik, bilim ve teknik ideoloji	Bilim ve teknolojinin eleştirisi
Devlete ve yetkilerine tapma, üst değer atfetme	Devletten ve “gerçek” güçlerinden şüphe etme
"Tarihin Sonu" İdeolojisi	Geleceği açık bir rota olarak algılama
Siyaseti çatışma olarak görme	Zorunlu araçlarla sağlansa bile siyaseti işbirliği olarak görme

(Kaynak: Marques, 2007: 141)

Ekolojik ütopya, modern ütopyaların insan merkezli varsayımlarından uzak bir tablo çizmekte ve insan ve doğa etkileşiminden yola çıkarak, ekonomi ve ekoloji çatışmasında dengeyi vurgulayan alternatif bir vizyonu benimsemektedir (Chuan, 2005: 251). Ekolojik ütopya genel olarak ütopya değil; kitlesel üretim ve tüketime karşı duruş sergileyerek “bolluk insanları mutlu etmez” mottosunu benimsemektedir. Zira mükemmellik için aşırılık gerekmemektedir (de Geus, 2002: 189).

Ekotopya doğayla uyum içinde yaşamayı tercih eden insanların yaşadığı bir ülkedir. Bu tercihin nasıl gerçekleştiğine ilişkin detaylara yer verilmese de dönemselsel² olarak ele alındığında, ekolojik krize ilişkin farkındalığın arttığı 1970'ler sonrasına denk gelmesi tesadüf değildir. Eserin ana kahramanı William Weston, beyaz, eğitilmiş ve üst sınıfa mensup bir erkektir. Burada ana karakterin “beyaz, eğitilmiş ve üst sınıf mensubu” olması, eserin ırk ve cinsiyet açısından bilhassa bu özelliklere göre seçildiği şeklinde yorumlanabilir. Nitekim bu özellikler 1970'lerin ekolojik kaygılarının beyaz bir ataerkillik merceğinden süzülmesinde aranmalıdır (Chuan, 2005: 260). Aynı zamanda Bağımsızlık İlanı'ndan sonra ilk kez bir Amerikalı olarak Ekotopya'ya ayak basan kişidir (Callenbach, 2010: 1). William Weston, Amerika'da Times-Post adında bir gazetede muhabir olarak çalışmaktadır. Ekotopya ile yollarının kesişmesi, gazetesinin onu bir bakıma casusluk yapmak için, Ekotopya'yı gözlemlemek için göndermesiyle başlamıştır. Altı haftalık bir süre olarak tasarlanan bu ziyaret süresince Weston'un biricik görevi Ekotopya'yı tepeden tırnağa incelemektir. Önemli önemsiz ayırımına takılmadan tüm söylentileri kaynağında incelemek, Ekotopya'nın fiili işleyişini somut ayrıntılarla ortaya dökmek, problemleri öğrenmek, Ekotopyalıların elde ettiği başarıları belgelemek gazetesinin ondan beklediği temel görevlerdir (Callenbach, 2010: 8).

Ekotopya, telefonun bulunmadığı, telgrafın bile dolaylı yollarla ulaştırıldığı sıra dışı bir ülkedir (Callenbach, 2010: 5). Öyle sıra dışıdır ki, kendi hava sahalarından uçakların dâhi geçmesine izin verilmez; sokaklarında arabalara rastlanmaz. Böylece hem kirlilik hem de trafik yoğunluğunun önüne geçilmiş olur. Bu nedenle bir iki blok uzağa gitmek isteyen Ekotopyalılar, genellikle sokaklarda yüzlerce bulunan ve herkesin serbestçe kullanabildiği bisikletlerden birini kullanır (Callenbach, 2010: 20). Ulaşım, bisiklet haricinde doğaya olabildiğince az zarar veren otobüsler aracılığıyla da sağlanabilir ve bu otobüsleri kullanmak için de herhangi bir bedel ödemeye gerek yoktur.

Ekotopya'da her şey belli bir amaç ve işlev için tasarlanır. Örneğin, evler sadece barınmak içindir; farklı farklı parçaların birleştirilmesinden oluşturulan evlerde estetik güzellik aranmaz. Benzer şekilde Ekotopyalıların kıyafetleri de sadece işlevi açısından önem taşır; herhangi bir estetik kaygı güdülmez (Callenbach, 2010: 19). Bu işlevselciliğin altında yatan temel sebep tüketiciliğin terk edilmesidir. Her şey işlevine uygun bir biçimde ve miktarda üretildiğinden günümüzdeki tüketim hastalıklarına rastlamak da mümkün değildir.

Pek çok modern ütopyada diğer her şeyde olduğu gibi çalışma saatleri de azaltılarak düzenlenmiştir. Oysa Ekotopya'da azaltılmış çalışma saatleri, diğer ütopyik eserlere oranla daha dikkat çekicidir. Zira en fazla yirmi saat çalışan Ekotopyalıları için bütün işler bir tür

² Ekotopya'da olay örgüsü 1999 yılında geçmektedir.

oyun olarak algılanır; dolayısıyla da oldukça yavaş ilerler. Ancak işlerin yavaş yapılmasına karşın bütün işler zamanında yetişir, dahası mükemmel sonuçlanır. Diğer bir deyişle işlerin yapılış biçimi aslında gündelik hayatın bütün koşuşturmacısından uzak, düzenli ve daha yavaş bir hayat şeklinin benimsendiğini gösterir. Bu özellikler Ekotopyalıların kişiliklerine de sirayet eder. Nitekim Ekotopyalılar kendilerinden oldukça hoşnut insanlardır ve büyük bir özgüvene sahiplerdir; tüm konularda kararlarını kendi özgür iradeleriyle alırlar. Ekotopya'nın diğer ütopyik eserlerden ayrıldığı başka bir nokta ise mülkiyete ilişkindir. Neredeyse tüm ütopyik eserlerde özel mülkiyet ortadan kaldırılmıştır; para kullanılmaz. Fakat Ekotopya'da özel mülkiyet vardır; para geçerlidir ve yoğun bir ihracat-ithalat trafiği söz konusudur. Keza bu özellikler eserin gerçekliğe yaklaşmasına yardımcı olmaktadır.

Ekotopya'lılar modern teknolojiyi topyekûn reddetmez. Ancak bütün teknolojik gelişimleri ve teknolojiye ilişkin tüm bileşenleri kılı kırk yararcasına inceler ve tamamen zararsız olduğuna inandıklarını ve kullanılması elzem olanları tercih ederler (Callenbach, 2010: 55). Ekolojik bir ütopya olması sebebiyle yeşile, ağaca ve canlı-cansız doğanın tüm parçalarına önem verilir. Özellikle ağaçlar Ekotopyalılar için ayrı bir önem taşır. Ağaçlara sanki insani duygulara sahip birer canlıymış gibi davranırlar (Callenbach, 2010: 83). Buna karşın hiçbir varlık -ağaçlar da dâhil olmak üzere- diğerinin hiyerarşik olarak üstünde değildir. Ekotopyalıların anahtar kavramı "denge"dir. Bu nedenle her şeyin doğayla uyumlu olması için çalışılır. Örneğin bir ağaç kesimi yapılacağında önce ondan özür dilenir ve hemen ardından yerine yeni bir ağaç dikilir. Böylece Ekotopya'nın dengesinin mükemmelliği korunmuş olur. Yine nüfus da dengede tutulması gereken unsurlardan biri olarak görülür. Bu nedenle nüfus düzenlemesi devlete bırakılmış bir politikadır. Burada nüfusun denetim altına alınmasındaki temel amaç, insan nüfusu sebebiyle diğer canlı türleri üzerindeki baskının azaltılması ve hayatın konforlu ve hoş yönlerinin artırılmasıdır (Callenbach, 2010: 88).

Ekotopya'nın Amerika'dan ayrılması üzerinden uzunca bir süre geçmesine rağmen, hâlâ ABD'nin kayıp topraklarını geri almak isteyeceğine dair bir korku hâkimdir (Callenbach, 2010: 91). Ancak Ekotopya, Weston'un ülkeyi tanıdıkça söylemlerini yumuşatmasından da görüleceği üzere, pek çok yönden ABD'den üstündür. Bilhassa verimli tarım alanlarındaki özel üstünlükleri ve konut yapımına uygun arazileri (Callenbach, 2010: 92) gibi konularda kendilerine güvenseler de ABD'nin Ekotopya topraklarını geri alacağına dair korku hiçbir zaman gitmemiştir.

Ekotopya'da aile kavramı alışılmışın aksine farklı bir yapılanmaya sahiptir. Aileden kasıt beş ila yirmi kişinin oluşturduğu gruplardır. Bu gruplardaki bireyler bütün işleri ortak veya iş bölümü ile yapar. Yer yer feminist ütopyaların da izinin sürülebileceği bu eserde, gerek ülkenin işleyişinde gerekse iş yapım ve çalışma sürecinde büyük bir eşitlikçi anlayış

hâkimdir. Kadınlar da sorumluluk gerektiren işleri üstlenir, eşit ücrete tabidir, en önemlisi ise kadınlar kendi bedenleri üzerinde denetim hakkına sahiptir. Örneğin, her kadın kendisinin özgürce seçeceği bir adamın çocuğunu doğurabilir ya da hiç doğum yapmamayı seçebilir. Çocukların büyütülmesi görevinde ise eşler ortak sorumluluğa sahiptir (Callenbach, 2010: 93). Başka bir önemli örnek ise, Ekotopya başkanının kadın olmasıdır. Yine iktidarda bulunan Hayat Kavgası Partisi, kadınların egemenliğinde bir örgütlenmedir. Zaten Ekotopya nüfusunun büyük çoğunluğu yine kadınlardan oluşur (Callenbach, 2010: 188-119).

Eser Weston'ın konuşmalarını yumuşatmaya başlaması ile farklı bir boyut kazanır. Çünkü başlangıçta ilkel insanların yaşadığını düşündüğü Ekotopya, tam anlamıyla modern, sağlıklı ve açık görüşlü insanların yaşadığı bir yerdir. Weston, ABD'ye sunmuş olduğu raporlarını gün geçtikçe Ekotopya'nın güzel yönlerini vurgulamasıyla devam ettirir. Öyle ki bu güzelliklerin hepsi nihayetinde Weston'ın aşık olduğu kadında toplanmasıyla son bulur. Onca anlatılanlar, ülkenin üstünlükleri, denge, alternatif yaşam biçimi bir anda Weston'ın aşkının gerisinde kalır. Nihayetinde ise Weston'ın gözüyle sunulan alternatif yaşam biçimi, aşka indirgenir ve ülkesine dönmeyip Ekotopya'da kalarak aşkı pekiştirir.

Ekotopya'nın Mekânı

Olay örgüsünün büyük çoğunluğu San Francisco'da geçmektedir. Ekotopya'yı ise büyük ve eski bir kapısı olan, az kullanılan pitoresk görünümlü, kırık dökük çitle işaretlenmiş bir alan ayırmaktadır (Callenbach, 2010: 9). San Francisco, 19 yıl öncesinde, yani bağımsızlık ilanından önce Amerika'nın en gözde şehirlerinden biri olarak kabul edilmektedir. Her ne kadar hâlâ şık ve uygar bir kent olsa da ciddi değişiklikler de geçirmiştir:

“Her yerde tuhaf bir sükûnet hüküm sürüyordu. Şehirlerimizin telaşlı koşuşturmacasına, klakson çalan otomobillere, deli deli sürülen taksilere, şehir hayatının hayhuyunda oraya buraya sürüklenen insan yığınlarına hiç olmazsa azıcık benzeyen bir durumla karşılaşmayı beklemiştim.” (Callenbach, 2010: 17).

Ekotopya bağımsızlığını kazandıktan sonra oluşturulan yeni sistemde tam anlamıyla bir adem-i merkezileşme benimsenmiştir. Diğer bir ifadeyle yeni rejimde Ekotopya'nın yerleşik şehirleri bir ölçüde bölünüp semtlere ya da topluluklara dönüştürülmüştür. Şehirlerde uygulanan bu adem-i merkezileşme, bütün kurumlara ve yapılara yansımıştır (Callenbach, 2010: 35). Ekotopyalılar, bu sistemin hayatın her alanına yansımalarının ciddi kolaylıklar sağladığını ve gündelik yaşamı kolaylaştırdığını düşünmektedir. Örneğin sağlık kurumlarında artık uzun hasta kuyruklarına rastlanmaz; çünkü her tarafta küçük hastaneler ve klinikler vardır. Yine benzer bir biçimde okullar da parçalanmış; daha küçük ancak sayıca fazlalaşmış

ve öğretmenlerin denetimine bırakılarak yeni bir örgütlenme yapısı oluşturulmuştur (Callenbach, 2010: 90).

Şehirler adeta küçük birer orman görünümündedir; her yer ağaçlarla kaplıdır. Eskiden oldukça görkemli bir bulvar olan Market Street, şuan yeni sistemle birlikte binlerce ağacın dikildiği muazzam bir alışveriş merkezine dönüştürülmüştür (Callenbach, 2010: 17). Bisiklet kullanımına önem verildiğinden şehrin her yerinde bisiklet şeritleri vardır. Caddeler numaralarla değil, isimlerle adlandırılmış, sokaklar ise adeta ortaçağı andırırçasına dardır. Ancak bu darlık sorun yaratmaz çünkü sokaklarda arabalara rastlanmaz (Callenbach, 2010: 36). Ekotopya’da bütün cadde alanı yaya kaldırımı işlevi görür. Bu nedenle engeller ve çukurlar Ekotopyalıları endişelendirmez. Caddelerde emniyet kapıları, kapıcılar, muhafızlar ya da diğer güvenlik önlemleri gibi şeyler yoktur (Callenbach, 2010: 18). Weston bu durumu komik ve şaşırtıcı bulur. Çünkü başıboş gezen yüzlerce insan vardır ve hiçbir güvenlik önlemi alınmamıştır. Ayrıca Ekotopya’nın çoğu caddesi geceleri zifiri karanlık olur. Üstelik işin ilginç yanı bu durum Amerika’daki gibi suç patlamalarına neden olmaz. Çünkü Ekotopya sokakları gece gündüz daima güvenlidir (Callenbach, 2010: 10). Ekotopya sokakları ve caddeleri, oldukça sadedir; panolar bulunmaz, binaların cephelerinde sadece küçük işaretlerin bulunmasına izin verilir (Callenbach, 2010: 21). Evler ise günümüz çekirdek aile yaşamını çevreleyen mekânlar olmaktan oldukça uzaktır. Zira evlerde komünal bir yaşam söz konusudur ve on-on beş kişinin yaşamasına uygun bir biçimde tasarlanmıştır. Ekotopya’da bütün fiziksel donatılarda öncelik amaca uygunluktur. Gösterişten, abartıdan kaçınılır ve her şeyde “küçük güzeldir” düsturu benimsenir. Dolayısıyla Ekotopya’da gereksiz, görüntü ve gürültü kirliliği yaratacak hiçbir şeye rastlanmaz.

Ekotopya’da bütün mekânlara, doğaya karşı duyulan kutsallık hissi, saygı ve duygusallıkla yaklaşılır. Bu duygusallık kullandıkları malzemeye de yansımıştır elbette. Ekotopya’da plastik kullanımı oldukça yaygındır. Ancak bu plastik türü çözülebilir ve ekolojiye hiçbir zararı dokunmayan bileşenlere sahiptir. Keza evlerin bir kısmı bu plastikten yapılmıştır. Plastik kullanımı yaygın olsa da yapılan binaların büyük kısmı tutkunu oldukları malzeme olan ağaçtandır. Odaları dahi kalıptan çıkarılarak üretilen plastik evlere nazaran yapımı hem daha zor hem daha maliyetli olsa da ağaç malzemeye öncelik verilir (Callenbach, 2010: 172-173). Ayrıca Ekotopya’da insanlar gerek yaşadıkları yerleri gerekse işletmelerinin yapılarını büyük bir beceriklilikle kendileri yapar. Ekotopyalıların büyük çoğunluğu boyaya karşıdır. Evlerin korunaklı ve uzun ömürlü olması için boya yerine asmalar ve çalı çırpı kullanarak amaçlarını gerçekleştirirler. Binalarını taş, kerpiç ve kesilmiş tahtalarla yaparlar. Estetik değerlerden ziyade işlevsel özellikler öncelik taşır (Callenbach, 2010: 14-15). Ayrıca ev yapabilmek için gereken malzemeyi almak isteyen Ekotopyalıları, orman kampında birkaç

ay çalışmak zorundadır. Bu zorunluluğun sebebi, almak istediği keresteler kadar kesilen ağaçların yerine yenilerini yetiştirmektir (Callenbach, 2010: 80). Ekotopya'da mekânlar ve mekânsal pratikler ekolojik öğelerle iç içe geçmiş durumdadır. Örneğin, her ailenin (komünün) ya ormanın içinde derme çatma bir kulübesi ya da vakitlerinin büyük kısmını geçirdikleri bir kır komününe üyeliği vardır (Callenbach, 2010: 148). Ekotopya evlerinde mağazalardan satın alınmış mobilyalara rastlanmaz. Dolayısıyla bir yatak odası ve mobilyaları da yoktur; çıplak zeminde şilte yataklarda yatarlar (Callenbach, 2010: 116).

Ekotopya'da cezaevleri de alışılmışın dışındadır ve adem-i merkezîyetçiliğin izlerini taşır. Her biri oldukça küçük olan bu mekânlar, yalnızca otuz kırk hükümlünün kalabileceği büyüklüktedir. Kimi zaman toplumun genel hayatına uyum sağlanması bakımından serbest bırakılarak asgari iş ve ücret karşılığında çalıştırılırlar (Callenbach, 2010: 141). Fabrikalar ve atölyelerin mülkiyeti orada çalışanlara ait olduğu gibi okullarda da benzer bir durum söz konusudur. Okulların mülkiyeti de okulu idare eden öğretmenlere aittir. Bu durumun temel sebebi ise yerleşme politikasının her alana sirayet etmesidir. Yerleşme politikası sebebiyle hastaneler de oldukça küçüktür. Hastaneler ufak bir kır hastanesini andırır; dış görünüşü bir çeşit köy evi izlenimi verse de bütün hizmetleriyle tam teçhizatlı yapıya sahiptirler. Ayrıca duvarlar kiremitten değildir ve hastanelerde duyulan dezenfektan kokusu Ekotopya hastanelerinde duyulmaz (Callenbach, 2010: 199).

Weston bir taş devrine gideceğini düşünürken, ziyaretinden kısa bir süre sonra bu düşüncesinden vazgeçer ve söylemlerini yumuşatır. Çünkü ilk Amerikalı olarak gittiği bu ülke tamamen modern ve oldukça gelişmiş bir ülkedir. Ülkenin yönetim sisteminin adem-i merkezîyetçilik olmasından dolayı tüm toplumsal ve ekonomik hayat bu durumdan etkilenir. Dolayısıyla Ekotopya'da mekânlar da adem-i merkezîleşmeye uygun olarak dizayn edilir ve kullanılır. Mekânlar oldukça minimaldir ve yerleşmeye bağlı olarak bütün kurumlar da bu doğrultudadır. Neticede Ekotopya'da küçük ölçekli kentsel gelişim benimsenir, var olan büyük kentlere ise kırsal yaşama ilişkin unsurlar kazandırılarak kent-kır sürekliliği amaçlanır (Akkoyunlu Ertan, 2012). Ekotopya'da mekan algısı ekolojik öğelerle iç içedir. Ekolojik öğelerin tüm hayatı kapsamı, yine mekânların da bu doğrultuda; ekolojik dengeyi korumak ve sürdürmek amacına hizmet etmesi ile sonuçlanır. Gündelik mekânsal pratikler de gerek adem-i merkezîleşmenin gerekse de ekolojinin hâkim olmasıyla örtüşecek niteliktedir; örneğin ev yapmak isteyen birinin kullanmak istediği keresteleri satın alabilmesi için öncelikle orman kampında çalışarak kullanacağı keresteler kadar ağaç dikmesi ve bu doğrultuda çalışmak zorunda olması mekânsal pratiklerin ekolojiyle iç içe olduğunun kanıtlarından sadece bir tanesidir.

Sonuç

Bu çalışma ütopya ve mekânın arasındaki ayrılmaz bağdan hareketle oluşturulmuştur. Çalışma kapsamında mekân, üretilen ve insanların gündelik pratikleri ile somutlaşan, toplumsal bir ürün olarak ele alınmıştır. Nitekim ütopyalar gibi toplumsallıktan hareket eden bir kavramı yine toplumsal olarak üretilmiş bir kavramla ilişkilendirmek, çalışmanın temel varsayımı olan “ütopyalar ile mekân arasında doğrudan bir ilişki vardır” savını desteklemiştir. Dolayısıyla çalışmada öncelikle ütopyanın kavramsal çerçevesi çizilmiş, ardından ise mekân tanımlamalarından ve mekânın algılanan bir kavram olmasından hareketle bu ilişki kurulmuştur. Akabinde, çalışmanın temelini oluşturan ve 1975 yılında yayımlanan Callenbach’ın kaleme aldığı Ekotopya’ında mekân okuması yapılmış ve eserin yarattığı alternatif dünya incelenmiştir.

Düşsel, soyut ve arzu dolu tasarımlar olan ütopyalar, mekânlar vasıtasıyla onları detaylı tasvirlerle somutlaştırmış ve oluşturulan ideal kentlerin ve mekânların gerçekliğini okuyucuya aktarmak için zihinlerdeki soyut mekânlar tasarlanan fiili mekânlara dönüşmüştür. Salt görülenlerin ve fiziki olanların mekânı oluşturmadığı düşüncesinden hareketle mekânlar, yalnızca dış sınırları olan bir yer olarak; geniş anlamda ise kent olarak düşünülmemelidir. Çünkü mekânlar onu tanımlamaya yarayan somut ve soyut unsurlar tarafından şekillenir. Yani mekân her şeydir, her yerdir, her yerdedir; algılanandır, dolayısıyla sadece mimari tasarımların oluşturduğu somutluktan çok daha fazlasıdır. Ütopyalarda da mekân, hayal gücüyle kavranan ve bu kavrayışı mekânsal pratiklerle gerçeğe dönüştüren alanları kapsar. Özellikle klasik ütopyacılığın dışarı kapalı ve dünyanın kötülüklerinden sıyrılmayı sağlamasıyla başlayan mekân serüveni, modern ütopyalarda mekânsal ve toplumsal dönüşümle değişime uğrayarak dış dünyaya kapı aralamıştır. Keza Ekotopya’da da bu özellikleri yakalamak mümkündür.

Pek çok ütopyada olduğu gibi bu eserde de mekânlar, modern dönem mekânlarından ziyade ortaçağ özlemine yakışır unsurlar barındırmaktadır. Sokaklar dar ve kıvrımlı, yüksek binaların, parıltılı panoların, fabrikaların, bireysel otomobillerin olmağı; kentlerin yemyeşil bir bahçeyi andırdığı, doğaya zararı dokunmayan teknolojinin kullanıldığı, bisiklet kullanımının yaygın olduğu bir alternatif çizilmiştir. Özel mülkiyetin ortadan kaldırılması ütopyaların büyük bir kısmında görülen özelliklerden biridir. Çünkü sorunların temel kaynağının ortak mülkiyet olmaması ve gelirin adaletsiz dağıtımından kaynaklandığını düşünen ütopyacılar tasarımlarında özel mülkiyete yer vermez. Özel mülkiyetin olmamasının sonuçlarından biri de kamusal mekân özel-mekân ayırımına ilişkindir. Özel mülkiyetin olmaması her şeyin ve her yerin kamusal özellikte olmasıyla sonuçlanır. Ayrıca eserlerin pek

çoğunda neredeyse bütün aktivitelerin birlikte yapılması da kamusalılığı besleyen diğer bir noktadır. Ancak Ekotopya diğer modern ütopyalardan oldukça farklı şekilde tasarlanmıştır. Nitekim ütopyaların temel özelliklerinden biri olan ortak mülkiyet Ekotopya'da yoktur; aksine yoğun bir para kullanımı, ithalat ve ihracat trafiği söz konusudur. Dolayısıyla kamusal-özel mekân ayrımı noktasında da farklılıklar söz konusudur. Öncelikle evler, marketler, mağazalar bireyseldir. Ancak örneğin evler komün yaşamına uygun bir biçimde tasarlanarak on-on beş kişinin yaşamına uygun hale getirilmiştir. Fakat hiçbirinde ortak kullanım yoktur. Dolayısıyla Ekotopya'da tüm mekânları kamusal olarak adlandırmak mümkün olmasa da özel mekânların yoğunlukta olduğunu söylemek mümkündür. Genel olarak diğer modern ütopyaların özel mülkiyet kaynaklı ortaya çıkan sosyal adaletsizlik, Ekotopya'da özel mülkiyet olmasına karşın söz konusu değildir. Bütün Ekotopyalılar büyük bir refah içinde ve eşit bir gelir dağılımı sonunda adil bir yaşam sürmektedir.

Ütopyaların en çok eleştirilen özelliklerinden birisi eleştirdiklerine dönüşme tehlikesi; nihayetinde ise tekdüzeliktir. Pek çoğunda tek biçim kent planları, tekdüze kıyafetler, benzer düşünceler, simetri ve süreklilik hem toplumsal yaşamı etkiler hem de mekâna yansır. Fakat Ekotopya'da mutlak bir tekdüzelikten bahsetmek olanaklı değildir. Öncelikle Ekotopya'da da kısmen dış mekânlara ve insanlara kapalılık görülse de bu diğer ütopyaların kapalılığından oldukça azdır. Genellikle pek çok modern ütopyada ütöpik topraklar erişilemez ve oldukça gizemli bölgelerdedir. O bölgelerin keşfi ya tesadüfen ya da bir kaza sonucu olmaktadır. Fakat Ekotopya'nın bu denli katı kuralları olmadığından bir şekilde ulaşım mümkün olmaktadır. Dolayısıyla da her ne kadar dünyanın geri kalanından ayrılmış olsa da ulaşmak güç değildir. Bu nedenle de tam anlamıyla bir tek düzelikten ya da geri kalmışlıktan bahsetmek doğru değildir. Ayrıca özel mülkiyet ve para bu tekdüzelığı kısmen ortadan kaldırmıştır. Keza bu özellikler Ekotopya'nın gerçeklikle bağlantısını korumasına yardımcı olmuştur.

Küçük güzeldir anlayışını temel felsefesi haline getiren eserde, bütün alanlarda adem-i merkezileşme söz konusudur. Öncelikle kentler bölünmüş ve küçük parçalara ayrılarak optimum hizmet ve verimlilik sağlanmaya çalışılmıştır. Dolayısıyla günümüzün hızla büyüyen metropollerine rastlanmaz; daha ziyade küçük yeşil birer kasaba şeklinde kentler yaratılmıştır. Üstelik nüfus konusu da devlet eliyle düzenlendiğinden, nüfus fazlası yoktur. Bu nedenle kentlerde düzenli bir nüfus dağılımı vardır. Kırsal öğelerle iç içe tasarlanan Ekotopya'da yaşamın anlam da dengenin sağlanmasında bulunmuştur. Üretimde, tüketimde, kılık kıyafette vb. hayatın tüm alanlarında denge gözetilir. Dengenin merkezi ise doğadır. Her şey doğayla ve doğaya uyumlu bir denge içinde bulunacak şekilde ayarlanmıştır. Dolayısıyla

tüketmek için üretmek ya da diğer bir ifadeyle kazanmak için üretmek ve tüketmek hayatın temel amacı değildir. Tüketim oldukça sınırlı ve tüketilenlerin ikamesi yerlerine konuldukça mümkündür.

1970'lerle birlikte yalnız ekolojik hareketler söz konusu olmamış; aynı zamanda feminist hareketler de yükselişe geçmiştir. Bu nedenle 70'lerden sonra kaleme alınan eserlerde hem ekolojik hem de feminist unsurlar dikkate alınmış ve ütopyik eserlerde bu öğelerden faydalanılmıştır. Özellikle ataerkilliği eleştirerek, cinsiyet ayrımcılığına vurgu yapan ikinci dalga feminist hareketten etkilenen Ekotopya'da da, eşitlik sadece erkekler arasındaki eşitlik değildir, tam bir cinsiyet eşitliği söz konusudur. Cinsel deneyimler kadınların lehine kurgulanmış ve bütün tabular yine kadınların lehine olacak şekilde yerle edilmiştir. Yalnızca erkekler bedenlerini özgürce kullanma hakkına sahip değildir; kadınlar kendi bedenleri üzerinde kendileri söz sahibidir. Bu durum da sadece kadınları değil, tüm Ekotopya yurttaşlarını özgüvenli, yaratıcı ve bilinçli kılmaktadır.

Kaynakça

- Akbal Süalp, Z. T. (2004). Zamanmekan. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Aktaş, Ş. (1984). Roman Sanatı Ve Roman İncelemesine Giriş. İstanbul: Birlik Yayınları.
- Alver, K. (2009). Ütopyalar ve Kentin İdeal Formu. *Sosyoloji Dergisi*, 18, 139-153.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2016). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. 22. Baskı, Ankara: Pegem Akademi.
- Callenbach, E. (2010). Ekotopya. (Çev. Osman Akinhay). (2. Baskı). İstanbul: Agora Kitaplığı.
- Cevizci, A. (2003). Felsefe Terimleri Sözlüğü. (2. Baskı). İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Chuan, C. (2005). Ecological Utopia: A Study of Three Literary Utopias in the 1970s, http://homepage.ntu.edu.tw/~bcla/e_book/63/63_09.pdf. (09.01.2018).
- Cioran E. M. (1999). Tarih ve Ütopya. (Çev. Haldun Bayrı). İstanbul: Metis Yayınları.
- Claeys, G. ve Sargent, L. T. (1999). The Utopia Reader. New York: New York University Press.
- Çetin, N. (2004). Roman Çözümleme Yöntemi. (2. Baskı). Ankara: Akçağ Yayınları.
- De Geus, M. (2002). Ecotopia, Sustainability, and Vision. *Organization & Environment*, Sage Publications, 15/2, 187-201.
- Eco, U. (2009). Anlatı Ormanlarında Altı Gezinti. (çev. Kemal Atakay). (4. Baskı), İstanbul: Can Yayınları.
- Ergiydiren, S. (2001). Edebiyat Araştırmaları. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- Görmez, K. (2015). Çevre Sorunları. (3. Baskı). Ankara: Nobel Yayınları.
- Havemann, R. (2005). Yarın, Yol Ayrımındaki Sanayi Toplumu Eleştiri ve Gerçek Ütopya. (Çev. Filiz Özçelik). İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Keleş, R. (2015). 100 Soruda Çevre, Çevre Sorunları ve Çevre Politikası. (2. Baskı). İzmir: Yakın Kitabevi.
- Keleş, R., Hamamcı, C., Çoban, A. (2015). Çevre Politikası. (8. Baskı). Ankara: İmge Kitabevi.
- Kumar, K. (2005). Ütopyacılık. (Çev. Ali Somel). Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Lefebvre, H. (2013). Kentsel Devrim. (Çev. Selim Sezer). (2. Baskı). İstanbul: Sel Yayınları.
- Madi, B. (2006). Öğrenme Beyinde Nasıl Oluşur. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Marques, V. S. (2007). Utopia and Ecology. *Spaces of Utopia: An Electronic Journal*, 4, 135-143.
- Narlı, M. (2002). Romanda Zaman Ve Mekân Kavramları. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5/7, 91-106.
- Punch, K. F. (2011). Sosyal Araştırmalara Giriş Nicel ve Nitel Yaklaşımlar, (Çev. Dursun Bayrak, H. Bader Arslan, Zeynep Akyüz), Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Şengül, M. B. (2010). Romanda Mekân Kavramı, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3/11, 528-538.
- Tandaçgüneş, N. (2011). Pazarlama İletişiminde Sürdürülebilir Tüketim Olgusuna Farklı Bir Bakış: Ernest Callenbach ve Ekotopya Yapıtı Üzerine Hermeneutik Okuma Çalışması. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 41, 103-124.
- Tekin, M. (1989). Roman Sanatı Ve Romanın Unsurları. Konya: Selçuk Üniversitesi Yayınları.

- Tekin, M. (2002). Roman sanatı. (2. Baskı). İstanbul: Ötüken Neşriyat Yayınları.
- Tütüncü, İ. Ç. (2015). Ekotopya “Öteki”yle Uzlaşmanın Tek Yolu Aşk Mıdır?, <https://ecotopianetwork.wordpress.com/2010/09/13/ekotopya-%E2%80%9Coteki%E2%80%9Dyle-uzlasmanin-tek-yolu-ask-midir-irem-cagil-tutuncu/>, (07.08.2015).
- Yanarella, E. J. (2001). The Cross, the Plow and the Skyline: Contemporary Science Fiction and the Ecological Imagination Paperback, USA: Brown Walker Press.
- Yetkin, S. K. (1967). Edebiyatta Akımlar. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Zieleniec, A. (2007). Space And Social Theory, SAGE Publications.